

REKOMENDACJE **Inicjatywy „Zranieni w** **Kościele” po pierwszym** **roku działalności 2019-2020**

Przedstawione niżej rekomendacje to owoc naszych doświadczeń towarzyszenia osobom skrzywdzonym przemocą seksualną w Kościele. Tworząc środowisko wsparcia dla osób zranionych, chcemy także – wtedy, gdy to potrzebne – być ich głosem.

Doświadczenie towarzyszenia osobom dotkniętym przemocą seksualną w Kościele pozwala nam sformułować rekomendacje dla władz kościelnych i konkretne postulaty, których wprowadzenie mogłoby uczynić Kościół prawdziwie bezpiecznym miejscem dla dzieci i młodzieży, oraz uwzględnić w prawie kanonicznym i zrealizować w praktyce kościelnej głoszoną zasadę stawiania na pierwszym miejscu osób skrzywdzonych.

Nie są to bynajmniej wszystkie niezbędne postulaty, jakie należałoby w tej dziedzinie zgłaszać, ani pełny opis, jak powinna wyglądać systemowa odpowiedź wspólnoty Kościoła. Wypowiadając się publicznie jako Inicjatywa „Zranieni w Kościele”, stosujemy zasadę samoograniczenia. Nie piszemy niżej o wszystkim, co sami uznajemy za ważne i pilne. Odwołujemy się do tego, co bezpośrednio słyszymy od osób skrzywdzonych – albo do wniosków z naszych dyskusji zrodzonych przez problemy sygnalizowane nam przez osoby zranione.

Patrząc z tej perspektywy, dostrzegamy konieczność zwrócenia uwagi na następujące kwestie:

na poziomie prawa i praktyki Kościoła powszechnego:

- 1) pilne wprowadzenie zmian w przebiegu procesów karnych kanonicznych, dzięki którym powstanie **prawny obowiązek informowania osoby pokrzywdzonej o przebiegu sprawy** (obecnie ma ona status świadka, a nie strony, więc formalnie nie ma dostępu do akt sprawy);
- 2) znaczące **przyspieszenie procedowania spraw** w Kongregacji Nauki Wiary (obecnie procesy karne trwają wiele miesięcy, a w ich trakcie osoby zranione mają najczęściej poczucie, że nic się w ich sprawie nie dzieje);
- 3) szersze **podjęcie problemów innych niż wykorzystanie seksualne osoby małoletniej przez duchownego** (na te ostatnie kwestie Kościół ma swoje wewnętrzne przepisy karne), takich jak:

- a) molestowanie i wykorzystywanie seksualne dorosłych **osób zależnych od duchownych** (np. siostry zakonne, klerycy, czasem także dorosłe kobiety w relacji zależności od duszpasterza, osoby dorosłe w sytuacjach kryzysowych); sprawą szczególnie bolesną są **relacje księży z zakonnicami** (nie mieliśmy zgłoszeń dotyczących wykorzystania seksualnego, ale były sprawy dotyczące przemocy psychicznej, wykorzystywania zależności czy grubiańskiego seksizmu, także ze strony biskupa);
- b) brak w kościelnych przepisach karnych odpowiednika art. 199 § 1 kodeksu karnego „Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”; zazwyczaj w Kościele zakłada się, że relacje seksualne między osobami dorosłymi – również te, które uznawane są za niemoralne i grzeszne – odbywają się za obopólną zgodą; jest to jednak niekiedy założenie odległe od rzeczywistości, jeśli jedną ze stron jest mężczyzna wyposażony w sakralny autorytet instytucji kościelnej;
- c) molestowanie i wykorzystywanie seksualne małoletnich **przez osoby posiadające autorytet w Kościele a niebędące duchownymi**, takie jak siostra zakonna (mieliśmy jeden telefon, w którym osobą oskarżaną o molestowanie seksualne była zakonnica) czy świeccy liderzy;
- d) nadużycia pojawiające się **podczas kierownictwa duchowego** czy towarzyszenia duchowego (wynikające ze specyficznego powiązania autorytetu i argumentacji religijnej z działaniami jednoznacznie erotycznymi).

na poziomie rozwiązań instytucjonalnych Kościoła w Polsce:

- 4) ułatwienie osobom zranionym, nawet w ramach istniejących przepisów, **dostępu do informacji** dotyczących postępowań kanonicznych (osoby pokrzywdzone często skarżą się na brak informacji; kanoniści wskazują, że udzielanie informacji o stanie sprawy możliwe było również poprzednio, a tym bardziej możliwe jest obecnie, po zniesieniu tak ścisłej obowiązywalności sekretu papieskiego, ale wciąż w niektórych kuriach napotyka to na opór);
- 5) praktyczne szkolenia pokazujące **złe i dobre wzorce odbywania wysłuchań osób zgłaszających przestępstwo** (wciąż powielane są wzorce złe, wcale nieobowiązkowe i niewynikające z prawa kanonicznego, np. przysięga na krzyż, niewpuszczanie osoby towarzyszącej, długi stół jak w filmie „Kler”, brak kobiet w komisji słuchającej, prałackie fiolety przypominające sprawców); bywa tak, że zgłoszenie jest przyjęte poprawnie od strony formalnej, ale jeśli jest dokonane w sposób chłodny, to negatywnie wpływa na radzenie sobie osoby skrzywdzonej z jej traumą oraz na jej przyszły stosunek do Kościoła; pozytywnym przykładem były te diecezje, z których delegaci przyjechali do innego miasta, aby przeprowadzić przyjęcie zgłoszenia od osoby, która nie mogła przyjechać do diecezji sprawcy;

6) jednoznaczne ogólnopolskie rozstrzygnięcie, **która diecezja ponosi odpowiedzialność finansową za terapię osoby skrzywdzonej**, jeśli po podziale diecezji sprawca trafił do innej diecezji niż macierzysta, a osoba pokrzywdzona pozostała w diecezji macierzystej (mamy sytuację, w której aktualna diecezja sprawcy prowadzi jego proces karny, ale odmawia płacenia za terapię osoby zranionej mieszkającej w innej diecezji; natomiast właściwa diecezja osoby zranionej też nie widzi podstaw do wzięcia na siebie odpowiedzialności finansowej);

7) wprowadzenie **obowiązkowych specjalistycznych szkoleń** z zakresu prewencji nadużyć seksualnych **dla misjonek i misjonarzy** wyjeżdżających za granice kraju oraz skuteczne monitorowanie działalności misjonarzy pod tym względem (w odpowiedzi na sygnały o możliwych popełnianych tam nadużyciach);

8) utworzenie **w poszczególnych diecezjach bezpłatnych grup wsparcia** dla osób zranionych przemocą seksualną w Kościele, niezbędnie prowadzonych przez dwoje profesjonalnych terapeutów grupowych;

9) **powołanie Rzecznika Praw Osób Skrzywdzonych w Kościele (najlepiej równoległe: świeckiej kobiety i świeckiego mężczyzny)** jako – niezależnych od hierarchii kościelnej – instytucjonalnych gwarantów troski o osoby pokrzywdzone (delegaci ds. ochrony dzieci i młodzieży, także gdy dobrze wykonują swe obowiązki, są dla osób skrzywdzonych oficjalnymi przedstawicielami instytucji kościelnych; są rozliczani w jej ramach, łatwiej mogą więc ulec pokusie reprezentowania interesów instytucji); sposób powoływania kościelnych rzeczników praw osób skrzywdzonych może być różny; gotowi jesteśmy do wszelkich rozmów na ten temat;

10) **przedstawienie opinii publicznej wyników analiz kwerendy statystycznej**, zaprezentowanej w marcu 2019 r., dotyczącej przypadków wykorzystania seksualnego osób małoletnich z przeszłości (osobom pokrzywdzonym należy się informacja, że ich cierpienie zostało poddane poważnej analizie, że spróbowano zdiagnozować miejsca czy sytuacje szczególnego ryzyka, że wyciągnięto jakieś wnioski z ich nieszczęść), a także aktualizacja i kontynuowanie tych badań, najlepiej z udziałem niezależnej komisji;

na poziomie świadomości duchownych i katolików świeckich:

11) nieustanne **uwrażliwianie duszpasterzy na specyfikę** doświadczenia osób pokrzywdzonych: długotrwała trauma, wewnętrzny przymus milczenia (np. dzwoniące do nas osoby mówią, że zdarza się, iż spowiednicy usiłują narzucać im obowiązek wybaczenia sprawcy – „najlepiej zapomnieć, przebaczyć, nie wracać do tego”);

12) przygotowanie i przekazanie diecezjom oraz zakonom tekstów przykładowego **nabożeństwa ekspiacyjnego**, które powinno być sprawowane we wszystkich wspólnotach Kościoła, gdzie dokonały się przestępstwa pogwałcenia Chrystusa obecnego w bezbronnych małoletnich ofiarach (Kościół mówi językiem symboli; to

byłaby odpowiedź na poziomie duchowym, a nie tylko wizerunkowym); byłaby to reakcja na wciąż obecne w społecznościach lokalnych zaprzeczanie relacjom osób skrzywdzonych i ich stygmatyzowanie (mógłby paść argument, że było przecież specjalne nabożeństwo pokutne w parafii; a gdyby nic się nie stało, to by tego nie organizowano);

13) realne, a nie tylko werbalne **zachęcanie osób pokrzywdzonych do wyjścia z cienia** i opowiedzenia o swojej skrywanej traumie; podkreślanie, że Kościół powinien być im wdzięczny za ich odważne wyznania (z punktu widzenia ofiar dążenie do zgłoszenia sprawy **nie jest aktem zemsty, lecz aktem sprawiedliwości**, dążeniem do przywrócenia właściwego ładu w świecie oraz wyrazem troski, aby ten konkretny sprawca już nikogo więcej nie skrzywdził);

w zakresie współpracy z prokuraturą:

14) ujednoczenie przepisów i praktyki dotyczącej przesłuchiwanie osób wykorzystanych seksualnie w dzieciństwie i młodości – tak, aby możliwe było stosowanie **zasady jednego przesłuchania**, które może być podstawą dalszych prac i w sądzie państwowym, i w procesie kanonicznym (pozwalałoby to unikać ponownego traumatyzowania osób pokrzywdzonych przy kolejnych przesłuchaniach); obecnie takie sytuacje też są możliwe przy odpowiedniej współpracy organów państwowych i kościelnych; naszym zdaniem, powinny być jednoznacznie zalecane.

Niniejsze rekomendacje przedstawiliśmy 7 marca 2020 r. gronu specjalistów, z którymi współpracowaliśmy przy tworzeniu telefonu wsparcia i w trakcie pierwszego roku działalności, a także Delegatowi KEP ds. Ochrony Dzieci i Młodzieży oraz przedstawicielom Biura Delegata i Fundacji Świętego Józefa.

Publikacja rekomendacji została opóźniona za względu na trwającą pandemię. Przed publikacją rekomendacje zostały przesłane do adresatów instytucjonalnie odpowiedzialnych za działania Kościoła w dziedzinie ochrony dzieci i młodzieży.

Członkowie Grupy Inicjatywnej „Zranieni w Kościele”: Katarzyna Bartosik, Maria Bremer, Maryna Czaplińska, Ignacy Dudkiewicz, Katarzyna Jabłońska, Jakub Kiersnowski, Zbigniew Nosowski, Barbara Smolińska, Katarzyna Sroczyńska

Warszawa, 12 marca 2020 r.

Inicjatywa „Zranieni w Kościele”

telefon wsparcia: 800 280 900 (w każdy wtorek, 19.00-22.00)

Kontakt: info@zranieni.info

Strona internetowa: www.zranieni.info